

N:o 148.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående disposition af förra majorsbostället Hammar n:r 1 i Värmlands län; gifven Stockholms slott den 3 februari 1911.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva,

att, sedan förra majorsbostället 2 mantal Hammar n:r 1 i Hammarö socken af Värmlands län blifvit i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett i statsrådsprotokollet omförmäldt förslag fördeladt i åtta med litt. A, B, C, D, E, F, G och H betecknade jordbrukslotter samt i tio med I—X utmärkta tomter, egendomen må på det sätt upplåtas, att

dels den med litt. A betecknade jordbrukslotten försäljes på offentlig auktion till den högstbjudande på de i kungl. brefvet den 29 maj 1874 stadgade villkor med tillträdesrätt för köpare den 14 mars 1912; och

dels öfriga jordbrukslotter äfvensom samtliga tomterna, de med I och III betecknade efter hembud till ägarna af därå uppförda byggnader, hvar för sig upplåtas enligt kungl. kungörelsen den 31 december 1909 angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egna hemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande af de i kungl. brefvet till domänstyrelsen samma dag i fråga om tillämpningen af berörda grunder meddelade närmare bestämmelser.

De till ärendet hörande handlingar jämte karta skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Oskar Nylander.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3
februari 1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
              HEDERSTIERNA,
              SWARTZ,
              grefve HAMILTON,
              MALM,
              NYLANDER,
              VON SYDOW,
              VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Nylander, anförde vidare.

Förra majorsbostället 2 mantal Hammar n:r 1 i Hammarö socken af Värmlands län utarrenderades för tiden från den 14 mars 1885 till den 14 mars 1905 mot årligt arrende af 1,955 kronor. Arrenderätten förverkades emellertid och arrendatorn uppsades till afflyttning från egendomen den 14 mars 1898, hvarefter egendomen uppläts på nytt arrende för då återstående sju år af arrendeperioden mot en arrendeskillning af 1,255 kronor. Äfven den på detta aftal grundade arrenderätt förverkades. Arrendatorn uppsades till afflyttning den 14 mars 1900 och arrendet utbjöds för tiden 14 mars 1900—14 mars 1905. Tre auktioner höllos, utan att något anbud afgafs, hvarefter egendomen genom Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes försorg utarrenderades för sistberörda tidrymd mot ett årligt arrende af 600 kronor. Efter denna arrendetids

utgång blef egendomen på domänstyrelsens föranstaltande utarrenderad under två år från den 14 mars 1905 mot ett årligt arrende af 1,000 kronor.

Under år 1906 höllos två auktioner för egendomens utbudande på arrende för tiden 14 mars 1907—14 mars 1927, utan att antagligt anbud afgafs. I februari 1907 hölls ytterligare en auktion för samma ändamål med enahanda resultat. Genom Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes försorg utarrenderades då egendomen för tiden 14 mars 1907—14 mars 1909 mot årligt arrende af 600 kronor. I sammanhang härmed framhöll Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i skrifvelse till domänstyrelsen af den 20 mars 1907, att, då egendomen saknade användbara åbyggnader, ytterligare åtgärder för egendomens utarrendering under ny tjuguårsperiod måste anses ändamålslösa samt att vid sådant förhållande och då det ej heller syntes kunna ifrågasättas, att erforderliga nybyggnader skulle verkställas af kronan, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge, att egendomen borde afyttras, helst densamma genom sitt fördelaktiga läge intill det starkt framåtgående Karlstad med stor sannolikhet komme att betinga en ganska afsevärd köpeskillning.

Sedan domänstyrelsen härefter anmodat Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande att uppdraga åt domänintendenten i länet att i samråd med vederbörande uppskattningsmän uppgöra nytt förslag till egendomens disposition efter den 14 mars 1909, därvid, såframt egendomen ansåges lämpligen kunna efter styckning i mindre lotter försäljas, förslag till styckning skulle upprättas, insände Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande med skrifvelse den 9 oktober 1908 instrumentet öfver en den 3 september samma år hålles uppskattningsförrättning jämte andra ärendet rörande handlingar, däribland en af förste landtmätaren Gust. Lindmark år 1882 upprättad och af förste landtmätaren Sv. Aug. Odqvist åren 1902 och 1908 kompletterad karta öfver egendomens inägor med tillhörande landtmäterihandlingar. I sistberörda skrifvelse förklarade Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, utöfver förut gjorda uttalanden om att domänen icke längre borde bibehållas i kronans ägo, icke hade något vidare att i ärendet tillfoga.

Egendomen är för närvarande utarrenderad för tiden till den 14 mars 1912 för ett årsarrende, som efter den 14 mars 1911 utgör 650 kronor.

Af ärendet tillhörande handlingar inhämtas bland annat.

Egendomen är belägen å Hammarön, söder om Karlstad och består af två från hvarandra skilda lotter, hufvudlotten å Hammaröns norra strand invid Hammaröviken och den andra lotten, utjorden Nyodlingen, äfven kallad Långkärret, på sju kilometers afstånd från hufvudlotten.

Hufvudlotten ligger på ett afstånd af 4 kilometer sjöväg och 12 kilometer landsväg från Karlstad. Från egendomen, hvars sammanlagda areal enligt Odqvists beskrifning uppgår till 319 hektar 30,5 ar, äro för alltid upplåtna vissa områden till kyrka, begravningsplats o. s. v. Dessa områden äro å kartan utmärkta med särskild röd färgläggning och omfatta ägofigurerna n:r 14, 15 och 447—452, äfvensom del af n:r 12.

Uppskattningsmännen vid den senast eller den 3 september 1908 å egendomen hållna värdering hafva föreslagit, att egendomen skulle styckas och försäljas i nedannämnda aderton, å förberörda karta med röda gränslinjer utmärkta ägototter, hvilka åsatts följande saluvärden, nämligen:

Ägolottens beteckning.	A r e a l.									Salu- värde kronor
	Inägor			Skog			Summa			
	har	ar	kv.- meter	har	ar	kv.- meter	har	ar	kv.- meter	
Litt. A. Hufvudgården	94	95	40	67	23	60	162	19	—	28,000
„ B. Ugglestad	10	36	80	10	31	40	20	68	20	3,000
„ C. Bäckagärdet	8	18	50	3	59	—	11	77	50	2,400
„ D. Kvarntorpet	2	93	30	4	20	—	7	13	30	1,000
„ E. Västra Odlingsgärdet	7	80	70	18	21	70	26	02	40	4,300
„ F. Lillmossen	3	90	20	7	52	10	11	42	30	2,900
„ G. Östra Odlingsgärdet	3	77	—	23	40	30	27	17	30	5,500
„ H. Långkärret	7	39	10	38	56	—	45	95	10	14,800
Summa	139	31	—	173	04	10	312	35	10	
Tomter I	—	92	90	—	—	—	—	92	90	1,500
II	—	67	30	—	—	—	—	67	30	1,000
III	—	36	60	—	—	—	—	36	60	500
IV	—	43	90	—	—	—	—	43	90	500
V	—	50	—	—	—	—	—	50	—	500
VI	—	40	60	—	—	—	—	40	60	500
VII	—	70	70	—	—	—	—	70	70	800
VIII	—	79	20	—	—	—	—	79	20	500
IX	—	72	60	—	—	—	—	72	60	600
X	—	09	50	—	—	—	—	09	50	500
Summa summarum	319	08	40				319	08	40	68,800

Af tomterna äro de med I och III utmärkta bebyggda med sommarvillor tillhöriga lasarettsläkaren P. Clarholm och förre arrendatorn C. A. Carlssous änka.

Enligt af jägmästaren i Karlstads revir Per Fredrik Elfstrand under september 1908 afgifvet utlåtande hafva skogen och skogsmarken å de olika ägototterna uppskattats till följande värden, nämligen: å litt. A till 9,424 kronor 61 öre, å litt. B till 2,252 kronor 10 öre, å litt. C till 504 kronor 86 öre, å litt. D till 633 kronor 42 öre, å litt. E till 3,555 kronor 70 öre, å litt. F till 2,118 kronor 58 öre, å litt. G till 5,159 kronor 21 öre samt å litt. H till 14,038 kronor 46 öre eller tillhoppa till 37,686 kronor 94 öre, däraf den växande skogen enbart beräknats till ett värde af 34,459 kronor 16 öre. I saluvärdet 68,800 kronor ingår emellertid växande skog allenast med 26,677 kronor 42 öre. Ett afdrag af 7,781 kronor 74 öre har nämligen gjorts af uppskattningsmännen med hänsyn till det husbehovsvirke, som tarivas för några af försäljningslotterna.

Landtmästerstyrelsen har förklarad, att beträffande ifrågavarande egendom icke förekommer sådant förhållande, som enligt 2 § 2 momentet af lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring utgör hinder för egendomens styckning på föreslaget sätt. Då emellertid boställets rågångar mot angränsande byar icke syntes vara i sin helhet behörigen bestämda, torde det åligga den landtmätare, som komme att verkställa ägostyckningen att vidtaga för rågångarnas bestämmande erforderliga åtgärder.

Redan före berörda uppskattningsförrättning hade uti särskilda skrivelser till chefen för jordbruksdepartementet i april 1908 landshöfdingen i Värmlands län G. Dyrssen anmält, att han, därest egendomen kunde erhållas till skäligt pris, vore hågad verka för, att densamma inköptes af det den 11 i sistnämnda månad konstituerade aktiebolaget Värmlandshem, hvars ändamål enligt stiftelseurkunden vore att främja förvärfvandet af egna hem, förnämligast genom inköp af jordegendomar, styckning af dessa och försäljning af mindre för småbruk lämpade områden, samt att idka aunan i samband härmed stående likartad verksamhet.

Nämnda skrivelser öfverlämnades till domänstyrelsen, hvarefter underhandlingar pågått med bolaget om försäljning till detsamma af egendomen i dess helhet eller till vissa delar. Dessa underhandlingar hafva emellertid icke ledt till något resultat, då det visat sig omöjligt ernå enighet om köpeskillingen.

Uti särskilda underdåniga skrivelser den 18 december 1908 och den 23 februari 1909 har domänstyrelsen — jämte det styrelsen yttrat

sig beträffande bolagets då ännu ifrågasatta inköp af egendomen — framhållit, att styrelsen för sin del ansåge, det kronans och det allmännas bästa skulle tillgodoses genom en försäljning af egendomen i mindre brukningsdelar. För den händelse frågan om försäljning af egendomen till bolaget förfölle, hemställde styrelsen, att egendomen måtte styckas och försäljas på sätt vid senaste uppskattningsförrättningen föreslagits.

Jag ber slutligen få erinra därom, att frågan om denna egendoms upplåtande redan förut varit föremål för behandling inom Riksdagen. Sålunda föreslog vid 1908 års Riksdag ledamoten af Riksdagens Andra kammare G. M. Sandin uti en inom nämnda kammare väckt motion (n:r 168), att Riksdagen måtte för sin del besluta om försäljning af ifrågasvarande egendom samt i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid försäljningen måtte iakttagas erforderliga åtgärder i syfte att fastigheten blefve på ett betryggande sätt afhänd för bildande af egna hem. Såsom skäl för bifall till motionen framhöll motionären under hänvisning till 1905 års statsrevisorers berättelse rörande ifrågasvarande egendom, hurusom dess bibehållande i kronans ägo icke skulle med hänsyn till de stora kostnader, som blefve förenade med egendomens försättande i brukbart skick, kunna för staten medföra någon fördel, och hurusom inom Hammarö församling behöfvat af mark till egna hem vore synnerligen stort. Föresvarande motion bifölls af Andra men afslogs af Första kammaren.

Jämväl vid 1910 års Riksdag framställdes motion (n:r 26) i enahanda syfte. Denna motion föranledde emellertid icke någon åtgärd från Riksdagens sida.

*Departements-
chefen.*

Lika med de i ärendet hörda myndigheterna anser jag mig böra tillstyrka försäljning af nu ifrågasvarande egendom. Genom besök å platsen förliden sommar har jag varit i tillfälle att själf öfvertyga mig om det synnerligen bristfälliga skick, hvori egendomens åbyggnader och jordens häfd befinna sig. Såväl häraf som genom hvad i ärendet förekommit har jag fått den uppfattning, att egendomen endast genom afsevärda pekuniära uppoffringar från statens sida skulle kunna bringas i sådant skick, att densamma kunde utarrenderas för belopp någorlunda motsvarande räntan å en eventuell köpeskillning. Då härtill kommer att efterfrågan på egna hem lär i nämnda trakt vara synnerligen stor, synes mig öfvervägande skäl tala för egendomens afyttrande.

Beträffande sättet för egendomens styckande ansluter jag mig till

uppskattningsmännens af domänstyrelsen förordade förslag. Försäljningen af den med litt. A betecknade ägolotten eller hufvudgården torde med hänsyn till storleken af denna lott lämpligen böra ske å offentlig auktion, hvaremot öfriga jordbrukslotter äfvensom de föreslagna tomterna torde böra upplåtas enligt de för egnahemsupplåtelser gällande bestämmelser. Af tomterna innehafvas visserligen, såsom jag ofvan nämnt, de med I och III betecknade af personer i sådan ställning, att nyssnämnda bestämmelser icke torde vara å dem tillämpliga. Denna omständighet synes mig emellertid i förevarande fall icke böra utgöra hinder för hembud till dem i vanlig ordning af berörda tomter.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen medgifva,

att, sedan ifrågavarande egendom blifvit i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvanberörda den 3 september 1908 upprättade förslag fördelad i åtta med litt. A, B, C, D, E, F, G och H betecknade jordbrukslotter samt i tio med I--X utmärkta tomter, egendomen må på det sätt upplåtas, att

dels den med litt. A betecknade jordbrukslotten försäljes på offentlig auktion till den högstbjudande på de i nådiga brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor med tillträdesrätt för köpare den 14 mars 1912; och

dels öfriga jordbrukslotter äfvensom samtliga tomterna, de med I och III betecknade efter hembud till ägarna af därå uppförda byggnader, hvar för sig upplåtas enligt nådiga kungörelsen den 31 december 1909 angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande af de i nådiga brevet till domänstyrelsen samma dag i fråga om tillämpningen af berörda grunder meddelade närmare bestämmelser.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet af den lydelse, bilaga... till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:

Curt Rothlieb.